

ALELLA
DESAPAREGUDA

Ramon Anglada i Àlex Asensio

ALELLA

DESAPAREGUDA

 efadós®

AJUNTAMENT D'ALELLA

ALELLA

DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2020

© dels textos: Ramon Anglada Lara i Àlex Asensio Ferrer

© del pròleg: Alexis Serrano Méndez

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
www.efados.cat

AJUNTAMENT D'ALELLA

Plaça de l'Ajuntament, 1
08328 Alella (Maresme)
Telèfon 93 555 23 39
www.alella.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Amb la col·laboració:

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Coordinació editorial:

Elisabet M. Nogareda

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

J. B. / Cerquem les Arrels - Fons Nito Valero Gutiérrez

Fotografia de la portadella:

J. B. / ACM - Col·lecció FOTOGRAFIES D'ALELLA

Acrònims:

ACM (Arxiu Comarcal del Maresme)
AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)
APEPC (Arxiu Provincial Escola Pia de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-17432-49-2

DL B-2219-2020

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Alella, memòria
i història

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Una retrospectiva
necessària

Pàg. 12

ALELLA DE MAR

Un paradís
urbanitzat

Pàg. 40

CENTRE URBÀ

A l'entreforc de dues rieres

Pàg. 126

COMA FOSCA

La riera 'abundosa'

Pàg. 154

COMA CLARA

El bressol on tot va començar

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

ALELLA, MEMÒRIA I HISTÒRIA

Alexis Serrano Méndez, director de l'Arxiu Comarcal del Maresme

Sovint s'empra el concepte «memòria» com a sinònim d'història i es parla de memòria col·lectiva com a sinònim d'història local o comunitària. Cal fer-ne, però, la distinció. La memòria són els records de les vivències personals, o bé d'un conjunt, conservats en el si d'un grup reduït de persones, com, per exemple, una família. Així doncs, a totes les nostres llars es guarda la memòria més o menys viva d'aquells que ens han precedit: pares-mares, avis-àvies, besavis-besàvies i poc més enllà. A tall d'exemple podem dir que a casa conservem el record o la memòria dels temps de la Guerra Civil i sabem dir qui lluità en un bàndol o en l'altre, quines feines

feien durant el conflicte els que romangueren a casa, on van anar aquells que s'hagueren d'exiliar, on es perdé la pista d'alguns dels milers de desapareguts... La distinció que cal fer entre memòria i història és que la història cerca en els records dels uns i dels altres tot contrastant-los amb altres fonts. La història aglutina la memòria dels vençuts i dels vencedors. L'objectiu de la història és, per definició, inabastable, perquè busca concretar, entendre, explicar i contextualitzar-ho TOT (vida, pensaments, sentiments, passions, coneixements...) sobre TOTES les persones que ens han precedit, des de la negror dels temps fins ara.

La fotografia és, entre les múltiples modalitats documentals, una tipologia molt especial, ja que condensa en una imatge capturada en un instant precís i des d'un indret concret un espai, un paisatge, unes persones i

unes activitats que ajuden a fixar en el fotògraf i en tots aquells que veuran la seva feina una part de la memòria individual.

Llibres com aquest permeten disposar de tot un reguitzell de records en forma de fotografies associades a un espai concret. En el cas que ens ocupa, Alella és el marc d'aquestes petites píndoles de memòria o de record.

La feina acurada i la mestrança d'Àlex Asensio i Ramon Anglada posen de manifest un coneixement profund de la història del bell lloc d'Alella. Els autors han condensat al peu de cada imatge les dades i detalls que permeten contextualitzar aquestes gotes de memòria per convertir el llibre en un doll d'història.

AUTOR DESCONEGUT / AFCEC

Introducció

UNA RETROSPECTIVA NECESSÀRIA

Ramon Anglada Lara i Àlex Asensio Ferrer

Quan arribeu a una població que no és la vostra amb ganes de voltar-hi una estona, sovint us limiteu a passejar per l'entorn de l'església i la plaça Major. El desig d'aquesta obra és precisament el contrari: que pugueu ampliar l'horitzó i obtenir una visió global sense necessitat de tenir-ne cap coneixement previ.

Per mirar d'aconseguir-ho, el llibre s'estructura en quatre capítols que re-

flecteixen una matriu territorial profundament marcada per l'orografia i la disposició del poblament. Ja en el segle XVII, els administradors de la Confraria del Roser tenien «en dita capella las quatre cistellas per las quatre divisions de la Parroquia»: Alella de Mar, centre urbà, Coma Fosca i Coma Clara.

Els esdeveniments històrics han acabat de modelar el paisatge. Les transformacions que s'hi han produït han estat narrades i reconstruïdes des de diferents perspectives a través dels projectes promoguts pel col·lectiu Cerquem

FERGUI / CERQUEM LES ARRELS - FOTIA NITO VALERO GUTIÉRREZ

LA PLAÇA

A la pàgina anterior, la plaça dita llavors *de la Constitució* cap al 1920. Encara hi havia l'antic rellotge adossat al campanar i el mur construït poc abans que en tapava l'absis. Al fons, els pisos de la Cambra Agrària i, al seu costat, la fleca de Pere Palou –avui, el Forn de la Plaça– i can Companyó, amb finestral gòtic.

LA VINÍCOLA

En aquesta pàgina, la sala d'embotellament de la cooperativa Alella Vinícola l'any 1950, quan s'hi va instal·lar una màquina francesa que omplia, tapava, etiquetava i capsulava. L'aposta per garantir la qualitat i la procedència del producte va culminar el 1953 amb la creació del Consell Regulador de la Denominació d'Origen.

AUTOR DECONEGUT / ACM - Col·lecció FOTOGRAFIES D'ALELLA

les Arrels i per l'Associació Cultural Revista Alella: visites guiades, reculls de memòria oral, articles, monografies, un web sobre patrimoni arquitectònic i una obra pionera, del 1991: *Alella, recull d'imatges*.

De tot aquest pòsit hem begut per documentar les fotografies d'aquest nou volum. La meitat procedeix de l'Arxiu Municipal d'Alella, recentment digitalitzat per l'Arxiu Comarcal del Maresme, on es custodien els seus fons en règim de comodat. Hi destaquen dues sèries de plaques de vidre corresponents a la segona meitat dels anys trenta, a finals dels anys quaranta i a mitjan anys cinquanta del segle xx, per la qual cosa representen l'última mirada a un entorn geogràfic i a una col·lectivitat humana que havien d'experimentar canvis irremissibles la dècada següent. D'algunes d'aquestes imatges, els seus autors en van fer postals al seu dia –distribuïdes sota els noms comercials de José Saldaña Aracil i Fotofont– i d'al-

tres van ser exposades amb motiu de la seva adquisició per part de l'Ajuntament a finals dels anys noranta, però la majoria no havia estat mai publicada.

Al seu costat n'hi trobareu d'altres de més o menys conegudes pel públic alellenc, ja que han estat recopilades dels fons familiars de molts veïns i d'alguns col·leccionistes de postals, i han servit per il·lustrar les esmentades monografies locals. El recull es completa amb una tria de negatius conservats a la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu Nacional de Catalunya i l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, entre d'altres procedències. D'aquesta manera es creu haver aconseguit un equilibri que podrà satisfer els interessos del lector, independentment de quin sigui el seu vincle amb Alella.

Passeu la pàgina i fruiu, doncs, de l'experiència espaciotemporal de viatjar al passat i de passejar alhora per verals i racons d'una Alella que s'ha esvaït.

A. T. V. (ED.) / CERQUEM LES ARRELS - Fons ÀLEX ASENSIO FERRER

ALELLA DE MAR

Un paradís urbanitzat

Fins a la seva agregació parcial, el 1846, a la nova municipalitat del Masnou, la partida d'Alella de Mar abastava des de les *cases del Canonge*, edificades al curs mitjà de la riera el 1770 per l'abat de Girona, Josep Francesc Codolar, fins a les *cases de mar*, el barri mariner situat vora la platja que s'estenia des de la Roca de Xeix fins al torrent de l'Hoguera.

Referint-se a la plana litoral del Maresme, el viatger anglès Henry Swinburne descrivia el 1775 que «esta tierra está cubierta de jardines y abundan los huertos de naranjos y otros frutos», i assegurava que «pocos sitios del globo la aventajan en fertilidad», tot i que molts dels seus fills amb prou feines s'hi guanyaven la vida.

El nostre itinerari s'inicia un segle més tard, amb l'arribada de la fotografia. Arrenca als peus de l'estret d'en Portell, prop de la casa del marquès del Masnou, i s'enfonsa en el temps –com les roderes dels carruatges que remuntaven la riera– per desfer la teranyina de barris residencials que tot ho embolcalla.

LA PLANA LITORAL

A la pàgina del costat, vista aèria del tram baix de la riera d'Alella el 1960. Les seves aigües desemboquen al mar després de rebre les escorrenties dels torrents de Rials, per llevant, i del Sistres, per ponent. Aleshores, l'antic parcel·lari agrícola es veia alterat per les primeres cases de can Sors i Mar i Muntanya.

EL MOLÍ

El 1745, els propietaris de can Sors van construir un molí fariner. La resclosa s'omplia amb aigua de mina i tenia una caiguda de sis metres. Cada dos dies es feia una bassada, que procurava una molta de 850 quilos de gra. El molí ha donat nom tant a l'indret com al carrer. La imatge d'aquesta pàgina correspon a mitjan segle xx.

CARLOS RODRIGUEZ ESCALONA / ICGC - Fons SACE

AUTOR DESCONEGUT / Fons JOSEP FONTANELLA HOMS